

ШКІЛЬНА РИТОРИКА

Факультативний курс

5-11 класи

Автори: М. В. Крайняй, учитель-методист української мови та літ тури ЗНЗ Авторського навчально-виховного комплексу м. Ужгородф;

Д. І. Сабадош, учитель риторики ЗНЗ Авторського навчально-виховного комплексу м. Ужгорода;

О. І. Семен, учитель української мови та літератури ЗНЗ Авторського навчально-виховного комплексу м. Ужгорода.

Пояснювальна записка

Дві навчальні дисципліни - література і мова, якими репрезентується філологія в сучасній школі, об'єктивно не в змозі забезпечити таку мовну підготовку випускників шкіл, яка б озброїла їх знаннями й навичками активного мовного вираження та впливу, ознайомила хоч би і основними правилами мовної діяльності різних видів.

Саме тому виникає нагальна потреба ввести риторику в систему дисциплін шкільної освіти. Адже класична риторика понад 2000 років і є одним з основних предметів навчання в багатьох країнах світу і має багату традицію викладання в ХУІІ-ХІХ ст. Як один з нових навчальних курсів системі сучасної освіти в Україні риторика повертається із фактичного забуття та дискредитації.

Факультативний курс «Шкільна риторика» акумулює найважливіші здобутки комплексу гуманітарних наук (психології, етики, естетики,) літературознавства), які в діалектичній єдності зорієнтовані на формування і розвиток мисленнєвої, мовленнєвої і комунікативної культури, удосконалення й оптимізацію ефективного мовленнєвого спілкування. Слово, думка, дія, як відомо, тісно пов'язані між собою. Висока культура слова зумовлює відповідний рівень мислення, і навпаки: висока культура слова й мислення обумовлює культуру діяння. Ігнорування будь-як складника тріади «слово — думка — дія» у процесі навчання та виховання людини є неприпустимою педагогічною помилкою.

Завдання риторики, як нового навчального предмета, полягає в тому, щоб перший складовий елемент цієї тріади (слово) набув гармонійної відповідності з іншими двома (думка — дія). Не можна розвинути мовну діяльність учня, не працюючи над удосконаленням його мислення. У свою чергу недостатня розвинутість мислення обумовлює недостатню ефективність діяння, позбавляючи його найголовнішої продуктивної творчості.

Курс складено на основі нового розуміння предмета риторики як науки, що перед усім сприяє розвитку мови (розмовної), усного та писемного

мовлення з усією різноманітністю мовних жанрів, а не лише як теорії ефективних публічних виступів.

Його метою є стимулювання природних механізмів мовлення, освоєння учнями різних мовленнєвих жанрів, формування власного стилю мовлення. Курс має сприяти розумінню законів, норм мови, мовлення, побудови тексту; доречному, органічному застосуванню засобів мовної виразності (тропи, стилістичні фігури тощо). Також передбачено вивчення психологічних і педагогічних складових у процесі мовлення, а також ролі невербальних елементів мовлення (вплив особистості мовця, його зовнішності, культури; пози, міміки, жестів, тощо).

Уроки з освоєння основ красномовства найдоцільніше проводити за певною партитурою, яка допомагає вчителю вибудувати заняття як струнке й чітко структуроване, працювати послідовно, цілеспрямовано, задавати певний темпоритм у роботі. Такий підхід не лише позитивно впливає на перебіг уроку, сприяє його зрівноваженості, оптимальності, а й значно дисциплінує учнів, привчає їх до системності й порядку в роботі. Водночас побудований за партитурою урок не є чимось застиглим — маючи продуману, гнучку композицію, він відкриває колосальні можливості для творчості й самого вчителя, і школярів, не обмежує їх у виборі найдоцільніших методичних форм.

Оцінювання відбувається з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня. Критерієм оцінки є не стільки обсяг вивченого, засвоєного матеріалу, скільки вміння його аналізувати, розуміти, застосовувати на практиці.

Оцінюючи навчальні досягнення, необхідно враховувати:

— правильність викладання матеріалу, розкриття понять, точність уживання термінології;

— ступінь самостійності відповіді;

— логічність мислення;

— ступінь уміння мислити та викладати свої думки.

Після вивчення теми творча робота є обов'язковою.

Перед і_ початком теми вчитель ознайомлює учнів з тривалістю її вивчення, терміном виставлення тематичної оцінки, пропонує перелік запитань, завдан і тем творчих робіт, а також критерії оцінювання, які подано далі.

Критерії оцінювання

Рівень навчальних досягнень	Бали	Критерії оцінювання
Початковий	1	Учні не чітко орієнтуються в теоретичному матеріалі і за підказкою вчителя формулюють свої думки
	2	Учні на елементарному рівні розкривають свої знання про риторику
	3	Учні в деяких випадках дають нечіткі
Середній	4	Учні частково відтворюють теоретичний матеріал, дають нечітке визначення понять про риторику
	5	Учні відтворюють частину навчального матеріалу, намагаються пояснити його застосування в практиці
	6	Учні самостійно дають визначення, передбачаючи тему уроку, відтворюють значну частину шкільного матеріалу
Достатній	7	Учні мають достатні знання й застосовують їх для написання матеріалу. Мають уявлення, як добирати факти для роботи
	8	Учні засвоюють основні поняття про риторику; застосовують здобуті знання на практиці, пишуть роботи
	9	Учні на достатньому рівні володіють навчальним матеріалом, можуть використовувати його для виконання практичних робіт, мають чіткі уявлення про побудову матеріалу
Високий	10	Учні усвідомлюють вивчений матеріал, перебіг навчальною програмою, дають розгорнуту відповідь на всі запитання, висловлюють власні судження, аналізують написані матеріали
	11	Учні мають глибокі знання, застосовують їх у практичній роботі, аргументують свої твердження, пишуть цікаві роботи
	12	Учні володіють ґрунтовними знаннями, висловлюють своє ставлення до тих процесів і подій, що відбуваються. Пишуть матеріали на високій і середній рівні, друкуються в пресі

Календарно-тематичне планування

5 клас

17 год на рік

К-ть год	Дата	Назва теми
ОСНОВИ ВИРАЗНОГО ЧИТАННЯ		
2		Вступ. Виразне читання як метод риторичного впливу на аудиторію; його значення
5		Основи виразного читання творів різних жанрів. Загальні правила виразного читання епічних, Драматичних, ліричних творів Тренувальні вправи
2		Навчання діалогічного мовлення
2		Партитурні знаки і їх поділ. Складання партитури. Тренування голосу (скоромовки, звуконаслідувальні слова)
2		Логіка мовлення. Логічні паузи. Логічний наголос. Інтонація. Порядок слів у реченні. Техніка мовлення. Тренувальні вправи
2		Основні норми правильної вимови
2		Підсумкове заняття та семестрове